

(savivaldybė, mokykla)

_____ klasės (grupės) mokinio(-ės)

(vardas, pavardė)

LIETUVIŲ KALBA (GIMTOJI)

Testas

Mokyklinio brandos egzamino užduotis
(pagrindinė sesija)

2006 m. gegužės 24 d.

Trukmė – 2 val. (120 min.)

NURODYMAI

- Pasitikrinkite, ar egzamino užduoties sąsiuvinyje nėra tuščių lapų ar kitokio aiškiai matomo spausdinimo broko. Pastebėję praneškite egzamino vykdytojui.
- Rašykite **mėlynai rašančiu** parkeriu arba tušinuku aiškiai ir įskaitomai. Neaiškiai parašyti, pribraukti atsakymai bus vertinami 0 taškų. Koregavimo priemonėmis naudotis negalima.
- Atlikdami teksto suvokimo užduotį, į klausimus atsakykite glaustai, aiškiai ir tiksliai. Jei neprašoma cituoti, atsakymus formuluokite savais žodžiais. Jūsų atsakymai turi tilpti paliktose eilutėse.

Linkime sėkmės!

VERTINIMAS TAŠKAIS

TEKSTO SUVOKIMO UŽDUOTIS	KALBOS UŽDUOTYS	TAŠKŲ SUMA
50	50	100

Vertinimo komisijos pirmininkas _____
(parašas, v., pavardė)

Vertintojai: (I) _____
(parašas, v., pavardė)

(II) _____
(parašas, v., pavardė)

I. TEKSTO SUVOKIMO UŽDUOTIS

Perskaitykite šį tekstą ir atlikite užduotis.

Vytautas Radžvilas

Laisvės naštos svoris

1 Prieš daug metų, dar okupacijos laikais skaitant kai kurių Vakarų mąstytojų veikalus, pirmą kartą teko susidurti su tokiomis sąvokomis kaip „laisvės baimė“ ir „bėgimas nuo laisvės“. Turiu pripažinti, kad nors tada protu ir suvokiau, kad galėtų būti toks reiškinyss kaip „laisvės vengimas“, tačiau perskaityti įdomūs samprotavimai apie jį greičiau priminė sunkiai įtikimą pasaką. Atrodė keista ir nesuprantama, kaip normalus žmogus gali bijoti laisvės ir net sąmoningai siekti nusikratyti jos naštos.

2 Pasaka tapo akivaizdžia tikrove tryliktaisiais nepriklausomos Lietuvos gyvavimo metais. Nebeįmanoma apsimesti, jog smulkmena tėra tai, kad geras trečdalis šalies žmonių tyliai ilgisi, o daugelis jau ir atvirai reikalauja to, ko manėme atsikratę visiems laikams, – vieno asmens diktatūros. Jie kažkodėl įsitikinę, kad griežtas Prezidento rankos mostelėjimas būtų lyg ta stebuklinga lazdelė, kuri akimodu iš mūsų gyvenimo iššluotų nusikaltimus, korupciją, skurdą ir neviltį. Čia nekalbėsime apie tai, kokios nepagrįstos šios viltys, nors tokią kalbą būtų lengva pagrįsti svariais įrodymais. Galų gale pakanka pasižvalgyti po kaimyninę Baltarusiją, kurios gyventojai, susigundę stebukladario viliojojo pažadais, dar ir šiandien skendi neišbrendamame skurde. Tad užuot įrodinėję, kaip neišmintinga kliautis demagogų pažadais, pamėginkime atlikti nedidelį minties eksperimentą ir klausimą formuluokime kiek netradiciškai. Tarkime, kad gelbėtojas kažkaip stebuklingai sugeba mums laiduoti sotų ir šiltą gyvenimą, tačiau su viena griežta sąlyga – visi privalome vergiškai jam paklusti. Taigi kyla paprastas ir kartu principinis klausimas – ar verta būtų priimti tokią sąlygą?

3 Būtent ta aplinkybė, kad šiandien tiek daug žmonių ilgisi tvirtos despoto rankos, ir verčia kelti ne vieną skausmingą klausimą. Kodėl iš mūsų gyvenimo tyliai traukiasi laisvė? Kodėl tiek daug žmonių pasirodę jos atsisakyti? Visą šių klausimų svorį ir svarbą įmanoma pajusti tik aiškiai suvokiant, kas slypi už tikros ar tariamos meilės despotui vedliui – už viso to slypi noras ir pasiryžimas keliaklupsčiauti ir šliaužioti prieš stipresnį. Kalbant dar aiškiau, reikia pasakyti, kad panašaus bandos vedlio besiilgintis žmogus iš tikrųjų parodo tik tai, kad turi šliužo sielą.

4 Toks vertinimas gali atrodyti pernelyg griežtas ir kategoriškas, tačiau jis yra būtinas. Norint nors apytikriai suprasti, kas vyksta šių dienų Lietuvoje, matyt, pribrendo laikas pažvelgti į mūsų gyvenimą krikščionišku požiūriu. Tai leistų atsikratyti kai kurių nuvalkiotų ir banalių mąstymo schemų, o tiksliau kalbant – primityvios filosofijos, kuria remiantis mėginama aiškinti ir sudėtingus šiandienos įvykius. Be pagrindinė šios filosofijos tiesa yra ta, kad svarbiausia visų šalies nelaimei ir sukrėtimų priežastis yra plačiai sukerojęs skurdas, kurio buvimas kuria „dvi Lietuvos“ beviltiškai skiriančią prarają. Šiuose teiginiuose yra daug tiesos. Būtų amoralu ir ciniška užmerkti akis prieš žmonių vargą ir nieko nedaryti, kad jų gyvenimas gerėtų. Tačiau suabsoliutindami gerovę ir paversdami ją vieninteliu žmogaus elgesį aiškinančiu akstiniu, galime lengvai prieiti prie absurdiškų ir pavojingų išvadų. Didžiausias tokio, deja, plačiai paplitusio aiškinimo trūkumas tas, kad juo paneigiama asmens laisvė ir atsakomybė už savo poelgius ir veiksmus. Skurdas tampa argumentu, kuriuo teisinamas niekšiškas ir kartu nutrinamos ribos tarp gėrio ir blogio. Mat tokiais atvejais net nebekeliamas klausimas, kodėl vieni žmonės net ir sunkiausiomis sąlygomis išsaugo žmoniškumą ir padorumą, o kiti pradeda elgtis kaip paprasčiausi padugnės.

5 Lygiai taip pat gerokai lėkštesni tampa ir svarstymai, kodėl to skurdo tiek daug. Jau seniai įprasta dėl visko kaltinti valdžią arba, kaip šiomis dienomis madinga sakyti, „elitą“, kuris, girdi, nuolatos apvagi-nėja paprastus krašto piliečius. Deja, ir šiuo atveju pasakoma tik dalis tiesos, nes nekeliamas kitas klausimas – o kaip šis elitas atsiduria valdžioje? Argi valdžią renka ne patys šalies piliečiai ir jie visiškai nėra atsakingi už savo pasirinkimus? Taigi norom nenorom peršasi mintis, kad daugelio nelaimei priežasčių derėtų ieškoti mūsų pačių pasirinkimuose. Rinkdamiesi pernelyg dažnai pamirštame prieš du tūkstantmečius ištartus ir laiko patikrintus žodžius: „Tiesa padarys jus laisvus“. Galbūt kai kam tai nuskambės žiaur-rokai, bet reikia pasakyti vieną dalyką: kartais skurdo priežastimi tampa pernelyg stiprus troškimas gerai gyventi.

6 Žvelgiant į šiandieninę Lietuvą susidaro slogus įspūdis, kad daugybei šios šalies žmonių seniai neberūpi tai, kas vadinama moralinėmis vertybėmis. Profesionalumas, sąžiningumas, padorumas – šios politikų savybės neturi paklausos tarp mūsų rinkėjų. Norom nenorom tenka pripažinti: tūkstančiai jų pasi-

ruošę bučiuoti riebesnį kąsnį tiesiančią ranką, net jeigu tai būtų sukčiaus, vagies ir gal net kruvina žmogžudžio ranka. Einant šiuo keliu galiausiai nusiritama iki to, kad balsuojama net nebe už kąsnį, bet už pažadus jį duoti. Iš čia tas nepabaigiamas apsigaudinėjamas ir nenutylančios aimanos, kad vėl išrinkome ne tuos. Trumpai kalbant, susivilioję tokiais pažadais ir jų apakinti balsuojame už tuos, apie kurių nesąžiningumą dažniausiai iš anksto žinome, ir išsirinę, kaip mėgstama sakyti, vagis, paskui stebimės, kad jie mumis nesirūpina.

7 Ar nėra taip, kad laisvė iš mūsų gyvenimo traukiasi todėl, kad sąmoningai mėginame kažkaip apeiti krikščionišką mokymą apie žmogų ir jo padėtį pasaulyje? O šis mokymas skelbia, kad žmogus yra laisvas pasirinkti, kuo nori būti – oria ir net sunkiausiomis akimirkomis padarumo ir savigarbos neprarandančia būtybe ar bandos gyvuliu, kurio vienintelis rūpestis – prasimaitinti bet kuria kaina. Ir kol nepajėgsime nors kiek atsikratyti tos kraupios filosofijos, kad viską lemia ekonomika, o sąžinė įpareigoja tik pasisotinusį, tol būsime ne laisvi ir orūs piliečiai, bet liksime banda, kuriai visada reikės vedlio. Galų gale horizontą ir prošvaistę išvysta tik tas, kuris nors akimirkai pajėgia atitrūkti nuo kasdienybės rūpesčių ir pakelti akis į dangų.

„Mažoji studija“, 2004 m. sausio 10 d.

Užduotys

		Čia rašo vertintojai	
		I	II
1. Pakomentuokite, kaip autorius siekia patraukti skaitytojo dėmesį teksto įžangoje.			
	(1 taškas)	—	—
2. Paaiškinkite, kodėl mintys apie laisvės baimę prieš daugelį metų autoriui atrodė nesuprantamos.			
	(1 taškas)	—	—
3. Kas, autoriaus manymu, rodo, kad žmonėms laisvė yra tapusi našta?			
	(1 taškas)	—	—
4. Kodėl kai kurie žmonės norėtų vieno asmens valdžios?			
	(1 taškas)	—	—
5. Kokio tikslo siekia autorius minėdamas kaimyninę Baltarusiją?			
	(1 taškas)	—	—
6.1. Atidžiai perskaitykite 2-ą pastraipą, raskite ir išrašykite ironijos pavyzdį.			
	(1 taškas)	—	—
6.2. Pakomentuokite, kas ironizuojama.			
	(1 taškas)	—	—

1–6 klausimų taškų suma (7)

7. Atidžiai perskaitykite 3-ią pastraipą. Paaiškinkite, kas norėta pasakyti apie tam tikrą visuomenės dalį žodžiais „panašaus (1) bandos vedlio besiilgintis žmogus iš tikrųjų parodo tai, (2) kad turi šliužo sielą “. Paaiškinkite abi pasakymo dalis.	Čia rašo vertintojai I II	
(2 taškai)		
8.1. Su koku požiūriu polemizuoja autorius 4-oje pastraipoje?		
(1 taškas)		
8.2. Kodėl šis požiūris autoriui atrodo pavojingas?		
(1 taškas)		
8.3. Koku argumentu autorius įrodo, kad požiūris, su kuriuo jis polemizuoja, nepakankamai pagrįstas?		
(1 taškas)		
9. Remdamiesi 5-a pastraipa, atsakykite į 9.1 ir 9.2 klausimus.		
9.1. Kokią nuomonę apie skurdo priežastis autorius laiko nepakankamai pagrįsta? Kodėl?		
(2 taškai)		
9.2. Kokias sintaksines figūras autorius vartoja išsakydamas savo požiūrį?		
(1 taškas)		
10. Paaiškinkite, kas norėta pasakyti teiginiu, kad „kartais skurdo priežastimi tampa pernelyg stiprus troškimas gerai gyventi“.		
(1 taškas)		
11. Remdamiesi 6-a pastraipa paaiškinkite, kas rodo, kad visuomenė yra nepakankamai kritiška.		
(1 taškas)		
12. Apibendrinkite, kokius galimus tautos pasirinkimus svarsto autorius šiame tekste.		
(2 taškai)		
13. Paaiškinkite pavadinimo prasmę.		
(2 taškai)		
14. Nurodykite teksto žanrą.		
(1 taškas)		

15.1. Nurodykite teksto funkcinį stilių.

Čia rašo vertintojai

I II

(1 taškas)

15.2. Atsakymą pagrįskite dviem argumentais: turinio ir raiškos.

(2 taškai)

7–15 klausimų taškų suma (18)

Taškų suma (25)

Taškų skaičius už teksto suvokimo užduotį (25×2)

II. KALBOS UŽDUOTYS

1. Paaiškinkite, kas skiriama skaitmenimis pažymėtais skyrybos ženklais. Lentelėje ATSAKYMAI įrašykite teisingą atsakymą žyminčią raidę. Skaičiumi 0 pažymėtas pavyzdys.

1. Kvepėjo išplautos grindys,⁰ žolynai, vaškas. 2. Į seminariją Liudo aplankyti atvyko Liucė –¹ kunigo giminaitė. 3. Darbo,² kaip matot,³ per akis. 4. Kodėl taip dažnai tuos,⁴ kurie savo vikšrais negailestingai važiuoja per mūsų nugaras,⁵ paliekame nepajudinę, priimame juos kaip savaime privalomus, lyg pats Dievas juos tokius mums būtų siuntęs. 5. Juk kiekvienas kūrinys,⁶ sukurtas čia ir dabar gyvenančių žmonių,⁷ turi savo atsiradimo aplinkybes ir laiką. 6. Aušo gegužės rytas,⁸ gražus, saulėtas. 7. Tuoju visi sukibo į darbą:⁹ vieni vilko žabarus ir klojo į duobes, kiti vandenį laidė, tiltuką taisė.

- A Praleista sudurtinio tarinio jungtis prieš vardinę dalį, išreikštą daiktavardžio vardininku (kiekinio skaitvardžio vardininku ar bendratimi).
- B Atskiriamos viena rūšies sakinio dalys.
- C Apibendrinamasis žodis po viena rūšių sakinio dalių.
- D Apibendrinamasis žodis prieš viena rūšies sakinio dalį.
- E Priedėlis po pažymimojo žodžio.
- F Išplėstinis dalyvinis pažyminys po pažymimojo žodžio.
- G Viena rūšiai derinamieji pažyminiai po pažymimojo žodžio.
- H Išplėstinė dalyvinė (pusdalyvinė, padalyvinė) aplinkybė.
- I Tikslinamoji aplinkybė.
- J Kreipinys.
- K Įterpinys.
- L Skiriami sudėtinio sujungiamojo sakinio dėmenys.
- M Skiriami sudėtinio prijungiamojo sakinio dėmenys.
- N Skiriami sudėtinio bejungtuko sakinio dėmenys.

ATSAKYMAI

Skyrybos ženklų Nr.	0	1	2–3	4–5	6–7	8	9
Atsakymo raidė	B						

(6 taškai)

Taškai

2. Padėkite trūkstamus skyrybos ženklus.

Čia rašo vertintojai
I II

Pradėsiu nuo dviejų sąvokų žaisti ir lošti. Kartais riba tarp jų beveik neižvelgiama. Net nepajuntam kada žaidimas pereina į lošimą.

Šit sėda tėvas žaisti su sūnumi šaškėmis. Šypsena linksmi žiburėliai akyse iš pasitenkinimo trinami delnai. Bet visa tai ima blėsti tą pat akimirką kai juos užvaldo troškimas laimėti kai žaidimas virsta lošimu o žaidėjai varžovais. Ligi šiol prisimenu vieno šviesaus žmogaus žodžius Argi ne protingas tas kuris sugeba taip meistriškai pralaimėti kad jo partneris nė valandėlę nesuabejoja jog jis pats išlošė ir todėl didelis džiaugsmas aplanko jo sielą?

Menininkai dažniau už kitus patetiškai deklaruoja žaidžiantys. Tik ar kai kurie iš jų nepavirto mažai ką nutuokiančiomis papūgomis nes jau plika akimi matyti jog jie ne žaidžia tik suka azartišką laimės ruletę o jų žvilgsnis kupinas nesveiko blizgesio išduoda nepasotinamą laimikio troškimą! Deja žmogaus gyvenime žaidimas beveik visuomet pereina į lošimą retai būna priešingai. O tie kam šitaip atsitinka jau pusiau angelai.

Metas prisiminti ir juoką. Lyg ir juokais sakoma kad juokas ilgina gyvenimą. Nuoširdžiai besijuokdamas tiesiog būni, ir tiek. Esi tarsi „iškeltas“ iš laiko kurį vadiname gyvenimu. Proto sureikšmintos negandos graužatys suveltos mintys ir jų būsimos pasekmės nustoja egzistavusios netenka savo gniuždančios galios žmogus tarsi kilstelimas į absoliučios pasaulio vienovės erdvę įgavusią nuostabiai paprastą buvimo formą. Juoko akimirkos tai natūrali gyvenimo ir buvimo sutaptis. Žmogus virsta buvėju išeina iš jį ardančio gyvenimo niekur iš jo neišeidamas. Jis apie nieką negudragalviauja tačiau tą valandėlę žino viską ką verta žinoti.

Taip su juoku už parankės „išeiti“ valandėlei iš gyvenimo niekur iš jo neišeinant ir yra tūkstantmečių išbandyti vaistai nuo senėjimo. Kai juokiamės gyvenimas tarsi nustemba suklūsta ir nustoja mus kramtęs. Žinoma tai tik akimirkos. Tačiau tai tos akimirkos kai kiekvienas žmogus būna šventas. Todėl nieko nuostabaus kad tikri nusikaltėliai nesugeba nuoširdžiai juoktis juose gyvenantis šventumas aklina uždarytas užkastas palaidotas. Jis per giliai kad prisišauktų juoką juokas nuo jo per toli kad ištartų jam Lozorau išėik!

Žodžiu kuo žmogaus vidus tamsesnis klampesnis tuo retesni jame tikro džiaugsmo plyksniai. Dar Montaigne'is rašė kad tikros išminties ženklas gebėjimas džiaugtis. Vadinasi reikia mokėti mylėti šypsotis juoktis nors kelias trumputes akimirkas patirti kaip naudinga nesiekti naudos.

Tad toji juoko metafizika iš tiesų yra gana paprasta. Nepaprasta kitkas. Nepaprasta atsidurti toje buvimo erdvėje iš kur kuo aiškiausiai išvystama kaip galų gale viskas paprasta!

Pagal D. Kajoką

(20 taškų)

Taškai

3. Įrašykite praleistas raides, skliausteliuose pateiktus žodžius parašykite kartu arba atskirai.

Čia rašo vertintojai
I II

Meistras Dundulis gyveno Verpenos miestelio gale. Visas miestelis buvo išsitiesęs pagal išsekusį Raudenės upelį. Jo aukšti skardžiai ir stat__s krantai priminė, kad čia būta vanden__ngos upės. Dabar tik pavasar__s Raudenė atgyja ir šniok__dama verž__si pro akmenis, griaudama krantus ir gr__sindama nunešti arčiau jos prisišliejus__s trobas. Kartais siauč__nti Raudenės srovė įvy__dydavo savo gr__sinimus ir, per akmenis svaidd__dama, nusine__davo var__šo lūšną.

Tąkart buvo aišku, kad toks pavojus gr__sia ir Dundulio trobel__i, atsidūrus__ Rau-
denės pakriūtėje. Kas pavasar__ nerimavo ir rėkavo Dundulio žmona, svaidd__dama
(ne, tik, tai) _____ visus perkūnus ant meistro galvos, bet ir viską, kas po jos
ranka pakliūdavo, tuo malšindama savo __niršį ir šiurp__lingą baimę, kai lietingą ir
vėj__tą pavasario naktį už trobelės sienų kriokdavo Raudenė, sukeldama viduje praž__ties
baimę ir klaik__mą. Tada Dunduliui nebūdavo vietos savo trobelėje, kiauras naktis
turėdavo pras__dėti už trobelės pakriūtėje, stebėdamas verpet__ngą srovę ir saugodamas
nuo jos savo gūžtą. (Ne, kartą) _____, išsižiūrėj__s į srovę, užmir__davo visus pa-
vojus, ir jo mintys, kaip srovė šokinėdamos per akmenis, tekėdavo tamsią naktį į nežinomą
tolumą, sukdavosi s__k__riuose ir neišsitekdavo ankšt__se krant__se. Tokiom naktim
nuostabių dalykų Dundulis sugalvodavo. (Tik, tai) _____ išg__stingi riksmui
trobelėje ir su šluota išbėgusi pati išsklaidydavo atitrūk__sias nuo žemės svajon__s ir pri-
mindavo t__siogines pareigas.

– Nebijok! – kartą jis pasakė išbėgus__ pikt__jai žmonai. – Aš sugalvojau
siautuling__j__ srovę nukreipti.

Bet čia boba visai pasiuto. Aš tau parod__siu, dykaduon__! – balsu suriko ir su
šluota puolė pakriūtėje sustir__sį senį.

Meistras nespėjo atsikvošėti, kai pasijuto besirit__s pakriūte į upokšnį.

Kai su didžiausiu vargu jis pas__kė antrą krantą, išgirdo dar siaubing__snį moteries
balsą, kuris pe__ėkė vandens kriokimą.

Į tą riksmą susibėgo net pusė miestelio. Puolė ieškoti praž__vusio srovėje meistro –
nėra.

Dundulienė staugė (ne, savu) _____ balsu, ir jai pritarė, susikabin__ į
sijoną, jos vaikai. Ji viena neužmiršo savo vyro, dr__skėsi, plaukus rovė ir būtų šokusi į
verdančią srovę, j__gu būtų jos nelaik__ vaikai ir apspitusios moter__s.

– Gana jau, gana. Nesiplėš__k! – ramino kaimynės. – Gal jis dar ir neprigėrė,
(gal, gi) _____ išplaukė ar kur už akmens užsikabino...

O čia kaip tyč__ žiūri – pareina pakrant__ Dundulis. Pamažu, neskubindamas,
(kažin, ką) _____ m__stydamas. Ar tik (ne, vaiduoklis) _____ ryto
sambrėškoje?

Žmonės stovėjo ir nusteb__žiūrėjo.

– O tu iš kur? – paklausė kažkas iš susirinkusių__j__.

– Aš – čia! – ranka parodė. – Aplink apėjau ir per liept__lį perėjau...

Apsidairęs pastebėjo virvėmis apraizgytą trobelę. Priėjo, patraukė virvę, pažiūrėjo į
galą, kur buvo pririšta prie medžio, pečiais gū__telėjo:

– Nereikia! – pasakė. – Srovė graužiasi į aną krantą... Aš žinau!.. Mane ir išnešė...

Neiškentė čia moteris. Kol jis ėjo, ji stovėjo visa sustingusi ir savo akim netikėjo. Baimė, gail__stis, neviltis, ašaros, širdg__la sustingo krūtinėje, ir širdis į ledą suš__lo. Net vyrą pamačiusi – neapsidžiaugė, tik nustebo. Jam prakalbėjus – nepatikėjo, kad tai jis kalba, perbraukė ranka per apsiašarojusį veidą, l__g prasiblaivyti norėdama ar iš miego pabusti.

– Ką, tu žinai? Tave išnešė? – ir, čiupusi nuo žemės pagali, puolė savo apraudotą vyrą.

Dundulis žengė žingsnį atgal, bet, pamatęs įsi__tusį moteries veidą, pasileido bėgti. Moteris, baisiai plūsdam__si, jį nusiv__jo.

Visi suži__ro į bėgančius. Pavasario purvynas teškėjo po jų kojomis.

Pagal K. Borutą

(24 taškai)

Taškai		
--------	--	--

Kalbos užduočių taškų suma (50)		
---------------------------------	--	--

Čia rašo vertintojai	
I	II
_____	_____
_____	_____
_____	_____
_____	_____
_____	_____